

erit. At ille: Imo virtus oportet uxoris esse. Logici enim: Talia erunt subjecta, qualia permiserint predicata. Lais Corinthia petivit a

Demositene centum talenta pro consensu. At ille suspiciens in eam, ait: Non emo tanti pretio.

HARMONIA CHRONOLOGICA

DUODECIM PROPHETARUM.

Hoc est, tabula chronologica, per annos mundi et Christi consignans oracula duodecim minorum Prophetarum, conformis et subalterna illi, quam quasi probabilem tum Pentateucho, tum Prophetis majoribus prefixi. Scio varios varie hæc consignare, omnesque probabiliter: sed paucis annis, quibus una chronologia ab alia distat, additis, vel demptis, hæc tabula cuilibet computi et chronologiae serviet.

Reges Juda sibi continuo succedentes, sub quibus prophetarunt Propheta.

Ozias, vel Azarias regnavit annis	52
Joatham	46
Achaz	46
Ezechias	29
Amon	2
Josias	31
Joachas mensibus	3
Joachim annis	11
A Joakim anno 11 finito, puta ab ejus cæde, et filii ejus Joachin transmigratio in Babylonem, incipiunt anni 70 captivitatis Babylonicae, de quibus Jeremias, cap. xxv, 11. Unde hinc annos prophetie sue inchoat, et consignat Ezechiel in tota sua prophetia, ut ibidem dixi.	
Joachin mensibus	3
Sedecias annis	11
Anno 11 Sedecie, Nabuchodonosor Jerusalem et regnum Juda evertit, anno regni sui	18
Regnavit post exicium Jerusalem Nabuchodonosor annis	26
Universum enim regnavit annis	44
Et successit ei filius Evilmerodach, sive Baltassar, qui regnavit annis	34
Baltassarem, capta Babylone, occidit Darius Medus et Cyrus.	
Quæ post Baltassarem in Babylone regnavit Darius Medus anno	1
Post Darium, Cyrus jam Monarcha regnavit annis	3
In anno 3 Cyri finiuntur prophetie Danielis, qui ultimus omnium quatuor majorum Prophetarum prophetavit.	
Cyro successit Cambyses regnans annis	8

Cambysi post Meges (qui paucis mensibus regnavit) successit Darius Hystaspis, qui regnavit annis 36
Dario successit filius Xerxes, qui regnavit annis 20
Xerxi successit filius Artaxerxes, a manu una longiore altera cognominatus Longimanus, qui regnavit annis 40

Anno mundi 3136, ante Christum 814, qui fuit a diluvio annus 1479, a natalitate Abraham annus 1887, ab exitu Hebræorum ex Ægypto annus 682, cepit regnare in Jerusalem et Juda Ozias sive Azarias rex, regnavitque per 52 annos sub quo prophetavit Osee, Jonas, Amos et Isaias. Itaque Osee, qui fuit primus omnium Prophetarum, cepit prophetare sub initio regni Ozie. Nam Isaias, qui eum secutus est, cepit prophetare sub anno 17 Ozie, ut habet Eusebius in *Chronico*, qui fuit annus ante Christum 787. Jonas vero cepit ante annum 14 Ozie, uti mox ostendamus. Insuper sub Ozia rege ceperunt Olympiades. Annus enim 40 Ozie, qui fuit ante Christum 774, fuit annus primus Olympiadis 1. Ante Olympiades autem omnia apud Gentiles scriptores et historicos sunt incerta. Ab Olympiadicis enim cepit apud eos historie fides. Audi Eusebium in *Chronico* ad Olympiadem 1: « Ab hoc tempore Græca de temporibus historia vera creditur: nam ante hoc, ut cuique visum est, diversas sententias protulerunt. » Unde Varro apud Censorium, *de die natali*, cap. 21, duplicem ponit sæculorum ordinem: priorem a diluvio ad primam Olympiadem, eumque vocat *pædæ*, id est *fabulosam*; posterio-rem *triginta*, id est *historicam*. Propheta ergo nostri autecerunt omnem Gentilium historiam et sapientiam, a qua ac Romani. Roma enim condita est anno 23, post iuchodas Olympiades, uti passim docent chronologi.

Osee ergo, sub initio regni Ozie, jussu Dei duxit uxorem fornicariam, et ex ea procreavit duos filios et unam filiam; primum nominavit *Jezrahel*; secundam filiam, *Lo rachana*, id est *Absque misericordia*; tertium, *Lo ammi*, id est *Non populus meus*; ut tam fecit, quam verbis portenderet sanguinem Jezrahel brevi vindictam super domum Jehu; ac Israelum ob fornicationem cum idolis, allaque scelera gravissima sine misericordia puniendum; atque cum vitulo aureo quem colebat in Dan et Bethel, transferendum in Assyriam. Post Oziam perrexit Osee prophetare sub Joatham, Achaz et Ezechia, ut ipse ait cap. 1, 1; sed quid præcisè sub hoc illo rege prophetavit ignoramus: quia ipse, ut et alii minores Prophetæ, sua oracula per annos regum sigillatim non consignavit, uti consignant Jeremias, Ezechiel, Daniel et subinde Iaias. Porro sub hisce regibus Osee prædixit Christum, devicta morte et inferno, die tertia resurrecturum; Synagogam Judæorum, tanquam adulteram, a Deo repudiandam; Ecclesiam vero ex Gentilibus, Christo per fidem spondendam in sempiternum; denique Synagogam diebus multis fore sine rege et lege, sine sacerdote et sacrificio, expectantem Messiam, ad quem in fine mundi converteretur.

Joas.

Paulo post Osee prophetavit Joas contra Nini-ven, nimirum regnante in Juda Ozia, in Israel Jeroboam, ut patet IV Reg. xiv, 23. Quare necesse est Jonam prophetasse primis 14 annis regni Ozie: illis enim duratxal cum Ozia regnavit Jeroboam. Ipse enim vita et regno decessit anno 14 Ozie, ut colligitur ex IV Reg. xv, 1, juncto cum cap. xiv, 23. Eodem tempore in Latio regnabat Procius Sylvius, avus Romuli, et in Assyria Sardanapalus, qui videtur fuisse rex Ninive a Joa conversus ad penitentiam. Jonas ergo processit Amos paucis annis, Amos enim cepit anno 25 Ozie, ut jam dicam.

Amos.

Anno mundi 3161, ante Christum 782, qui fuit Ozie regis annus 25, cepit prophetare Amos. Cepit enim a ante duos annos terræ motus a (ut ipse ait cap. 1, 1) qui configit anno 27 Ozie. Prophetat autem vindictam Dei in Damascum, Philisteam, Tyrum, Edom, Ammon, Moab, Judam et maxime contra Israel, id est in tribus, quibus ob idololatriam allaque flagitia excidium per Assyrios intulerat. Adhuc, tenebras e solis eclipsi, meridie futuras per totum orbem in passione Christi; ac per eum tabernaculum Davidis colapsum restaurandum vaticinatur. Insuper in Bethel prædicat captivitatem et excidium Israelis. Quocirca ab Amasia sacerdote idolorum accusatur rebellis, ac tandem vecte per tempora transfusus, martyr occumbit.

Abdias.

Paulo post Amos cepit prophetare Abdias, qui Idumæis excidium per Chaldaeos prædixit, eo quod ipsi perpetui fuerint Judæorum hostes.

Jehozab.

Anno mundi 3188, ante Christum 762, cepit regnare in Juda Joatham, filius Ozie, sub quo cepit prophetare Micheas, ut ipse ait cap. 1, 1. Prædixit autem initio Samarie et Israelis excidium per Assyrios.

Roma quando condita.

Anno mundi 3198, ante Christum 751, qui fuit regni Joatham 11, Roma condita est a Romulo, qui in ea regnavit annis 29. Quocirca solet et apposite notat S. Augustinus, lib. XVIII *De Civit. Dei*, hosce Prophetas cepisse prophetare sub

exordia urbis Romæ, quia eorum oracula Romanis, et Gentibus Christi fidem amplexuris scribebantur. Audi eum: « Ezechias quippe rex Juda eo usque regnavit, ac per hoc per ea tempora, isti velut fontes prophetie pariter eruperunt, quando regnum defecit Assyriorum, cepitque Romanorum; ut scilicet quemadmodum regni Assyriorum primo tempore exstitit Abraham, cui promissiones apertissime fierent in ejus semine benedictionis omnium gentium; ita in Occidentalis Babylonis exordio, qua fuerat Christus imperante venturus, in quo impleretur illa promissa oracula Prophetarum, non solum loquentium, verum etiam scribentium in tante rei future testimonium solverentur. Cum enim Propheta nunquam fere defuisset populo Israel, ex quo ibi reges esse coperunt, in usum tantummodo eorum fuere, non Gentium. Quando autem ea Scriptura manifestus propheticæ condebat, que gentibus quandoque prodesset, tunc oportebat incipere, quando condebat hæc civitas, que Gentibus imperaret. »

Anno mundi 3220, ante Christum 730, cepit in Juda regnare Ezechias; sub hujus annum 7 vel 8, cum jam eversa esset ab Assyris Samaria, et Israel abductus in Assyriam anno 6 Ezechie, ita ut sola restaret intacta Jerusalem et Juda, Micheas, cap. ii, 12, prædixit quod Jerusalem a Chaldeis excideretur: « Sion, inquit, quasi ager arabitur, et Jerusalem quasi acervus lapidum erit, et mons templi in excelsis altorum. » Vide Jerem. xxvi, 18.

Sub idem tempus prophetavit Nahum excidium Ninive, eo quod Ninivæ post predicationem Jonæ, in pristina scelera relapsi essent, ut dicam Proœmio in Nahum.

Anno mundi 3230, ante Christum 720, Ezechias in regno agebat annum decimum: sub hunc annum edidit Micheas illustre illud oraculum, cap. v, 2, de Christo in Bethlehem nascituro, uti ibidem ostendamus.

Anno mundi 3234, ante Christum 716, Ezechias agebat annum regni 14; sub hunc annum Micheas protulit prophetiam illam, cap. iv, 1, de Ecclesia in Sion a Christo instituenda, uti ibidem demonstrabo.

Anno mundi 3249, ante Christum 701, cepit in Jerusalem et Juda regnare Manasses rex impius, sub quo probabile est prophetasse Joel: quia ipse solt Jude (quasi Israel jam vastato anno 6 Ezechie) vaticinatur excidium ob idololatriam, et ob occisos ab eis Prophetas, quod factum est tempore et jussu Manassis. S. Hieronymus tamen, Eusebius et alii permulti censent Joëlem prophetasse longe antea, scilicet paulo post Osee, sub Ozia rege. Porro Joel prædixit Judæam instare vastitatem per noxas bestias, et hostes Chaldaeos, quos sub specie locustarum, erucarum et bruchorum depingit; idcirco hortatur omnes et præsertim sacerdotes ad plañctum, jejunium et orationem; et conversis magnum pollicetur prosperitatem, dandum Doctorem justitie, Spiritum

Sanctum effusum tri super edentes, invocantes Dominum salvos fore. Denique diem iudicii prænuntiat, ac graphice describit ejus horrorem, et prodigia prævia; locum quoque significat, nimirum in valle Josaphat peragendum esse.

Sub Manasse etiam prophetavit Habacuc, qui pariter Manassi, ac toti Judæe ob impietatem extremam cladem per Chaldeos prænuntiat.

ANNO MUNDI 3306, ante Christum 611, cepit regnare in Juda Josias: sub quo prophetavit Sophonias, ut patet cap. 1, 1, æque ac Jeremias: quos secuti sunt Ezechiel et Daniel, qui prophetarunt sub Joakim filio Josie. Quocirca hi soli Judæe, utpote Israele jam sub Ezechia vastato, comminantur Dei vindictam: « Scrutabor, » inquit Deus per Sophoniam, cap. 1, 12, « Jerusalem in lucernis; » atque in typo excoiti Jerusalem, æque ac Nives, orbis excidium, diemque horribilem iudicii graphice depingit.

Novem Prophete jam recensiti prophetaverunt ante excidium Jerusalem, et ante captivitatem Babyloniam: nam hæc contigit sub Joakim et Sedecia filius Josie. Ceteri tres qui sequuntur, puta Aggeus, Zacharias et Malachias, prophetarunt post captivitatem Babyloniam, postque reditum Judæorum ex Babylone, qui contigit anno 1 monarchiæ Cyri. Quocirca,

ANNO MUNDI 3433, ante Christum 517, qui fuit annus 2 Darii Hystaspis, Tarquinii Superbi Romanorum septimi et ultimi regis, annus 27, ait S. Hieronymus, cepit prophetare Aggeus, ac Judæos hortari ut templum a Chaldeis combustum reedificent. Aggei oraculis excitatus Jesus pontifex et Zorobabel dux, cum populo templi fabricam ordiuntur, quibus Aggeus promittit tum frugum copiam, tum majorem fore hujus templi, quam prioris Salomonici gloriam: Christum enim ex Zorobabel nascenturum, hoc templum sua presentia, concionibus et miraculis condecoraturum.

Eodem anno, sed bimestri post Aggeum (puta mense 8, Aggeus enim mense 6) cepit prophetare Zacharias, Aggei adjutor, stimulans populum ut, postpositis privatis suis commodis et domibus, fabricæ templi insisteret. Unde vidit virum mentientem civitatem, cap. ii, 1, et Jesum pontificem templi, cap. iii, et candelabrum templi, cap. iv.

ANNO MUNDI 3434, ante Christum 516, qui fuit annus 3 regni Darii Hystaspis, Zacharias, cap. v, vidit amphoram, in qua sedebat mulier nomine Impietas per aerem raptari in Babylonem. Et cap. vi, vidit quatuor quadrigas, representantes quatuor imperia, et monarchias sibi invicem ex ordine successuras, ac post eas Christum Christique regnum: « Ecce, » inquit, vir, Oriens nomen ejus.

ANNO MUNDI 3435, ante Christum 515, qui fuit

annus 4 Darii Hystaspis, Zacharias, ut ipse asserti cap. vii, 1, rogatus an pristina captivitas jejunia, ea jam soluta, adhuc servanda forent? respondet ea commutanda in festivitates præclaras, ac Judæos hortatur, ut in fabrica templi animose pergant. Unde cap. ix, monet ne timeant Philistæos, eo quod hi ipsi a Deo sint subjugandi, ac rursum promittens Christum: « Ecce, » ait, Rex tuus venit tibi justus et salvator: ipse pauper, et ascendens super asinam, et pullum filium asinæ.

ANNO MUNDI 3437, ante Christum 513, qui fuit annus 6 Darii Hystaspis, perfecta est templi fabrica: in cujus dedicatione Aggeus et Zacharias cecinerunt alleluia. Ita Epiphanius et Dorotheus in eorum Vita. Quocirca Zacharias, sequentibus annis, vaticinatur ea quæ cap. x, et deinceps enarrat, nimirum summam urbem et templi fore felicitatem per Machabeos pontifices, duces et vindices populi, ac præsertim per Cnistrum qui in eo versabitur, et victimam pro hominibus se offeret Deo, ideoque a Juda vendetur Judæis 30 argenteis; percutietur ut pastor, et dispergentur oves: denique, perfossis manibus, affigetur cruci. « Qui sunt, » inquit, plage iste in medio manuum tuarum? Et dicit: His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me, » Zachar. xiii, 6. Quocirca per Christum effundendum spiritum gratiæ, et fontem baptismatis super habitatores Jerusalem omnesque gentes ad Christum et Ecclesiam concursuras prædicit et promittit.

ANNO MUNDI 3467, ante Christum 483, qui fuit annus Darii Hystaspis 36 et ultimus, Aggeum et Zachariam diem obiisse tradit Hebræi in *Seder Olam*, et innuunt S. Epiphanius et Dorotheus in eorum Vita.

ANNO MUNDI 3487, ante Christum 463, cepit in Perside regnare Artaxerxes Longimanus, filius Xerxis, sub cujus annum 5 vel 6 prophetat Malachias, Prophetarum omnium ultimus, contra vitia sacerdotum et populi, præsertim quod contra legem uxores alienigenas duxissent. Nam anno sequenti, puta 7 Artaxerxis, venit Esdras in Jerusalem, omnibusque persuasit ut eas repudiarent. Insuper prædicit Malachias sacrificia Judeorum a Deo repudianda, ac eorum loco oblationem mandam Eucharistiæ a Christo sancientem, quæ ubi vis gentium toto orbe offeratur et sacrificetur: denique Christum venturum ad templum quasi angelum Testamenti, ejusque præcursores fore minorem angelum, scilicet Joannem Baptistam: Eliam vero venturum ante secundum Christi adventum, qui convertet corda patrum ad filios.

Ex dictis patet hosce duodecim Prophetas vicissim et successive prophetasse per 300 annos: tot enim fluxerunt ab Ozia rege Juda usque ad Artaxerxem Longimanum.

HIEROGLYPHICA

E DUODECIM MINORIBUS PROPHETIS EXCERPTA.

EX OSEE.

Cap. 1, 2. « Vade, sume tibi uxorem fornicationum, et fac tibi filios fornicationum. » Ad litteram jubet Deus Propheta, ut ducat meretricem in uxorem, indeque procreet filios qui a matre infami vocentur filii fornicationum, id est filii fornicariæ et meretricis: idque ad hoc, ut representet idololatram Israelis. Osee enim representat Deum, uxor meretrix Synagogam, filii Israelitas. Unde explicans subdit: « Quia fornicans fornicabitur terra a Domino, » q. d. Quia incolæ terræ, puta Israelitæ, a Deo apostatabunt, et colent idola quasi amantissimos suos.

Vers. 3 et 4. « Et peperit ei filium. Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen ejus Jezrahel; quoniam adhuc modicum, et visitabo sanguinem Jezrahel super domum Jehu. » Jezrahel, id est semen Dei, representat Israel, qui erat populus Dei. Osee ergo jubetur a Deo primogenitum suum vocare Jezrahel, ut per eum representet stragem posterorum Jehu, regum Israel, q. d. Succidam posteros Jehu ob idololatram, et quia ipsi Jezrahel, id est pios Israelitas, Deum verum colentes persecuti sunt, sicut succidi stirpem Achab in Jezrahel ob idololatram, et quia ipse in Jezrahel pium Naboth occidit. Unde subdit: « Et conteram arcum Israel in valle Jezrahel. »

Vers. 6. « Et peperit filiam. Et dixit (Dominus) ei: Voca nomen ejus, Absque misericordia. » Causam subdit, scilicet ut suo nomine representet, « quia non addam ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum. »

Vers. 8 et 9. « Et concepit, et peperit filium. Et dixit: Voca nomen ejus, Non populus meus, » ut hic filius suo nomine Israeli assidue in os ingerat, « quia vos non populus meus, et ego non ero vester. »

Cap. iii, 1, 2 et 3. « Dilige mulierem dilectam amico et adulteram, sicut diligit Dominus filios Israel. Et fodi, » id est pretio conduxi, « eam. Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me; non fornicaberis, et non eris viro; sed ego expectabo te. » Quid hoc symbolum significet, explicat subdens: « Quia dies multos sedebant filii Israel sine rege, et sine principe, et sine sacrificio, et sine altari, et sine ephod, et sine theophorum; et post hæc revertentur et querent Dominum, etc., in novissimo dierum. »

Cap. vi, 3. « Quasi diluculum preparatus est egressus ejus, et venit quasi imber nobis temporaneus et serotinus terræ. » Christi adventum,

ejusque gratiam et Evangelium recte denotat per symbolum auroræ; sicut enim hæc post longam noctem, lucis et diem omnique boni est initium et causa, ita et Christus: atque per symbolum imbris temporanei, qui sementem rigat; ac serotini, qui messem impingat et maturat; pari enim modo Christus et semen gratiæ, et messem bonorum operum, ac gloriæ æternæ in nobis operatur.

Cap. ix, 9. « Profunde peccaverunt sicut in diebus Gabaæ, » q. d. Sicut Gabaite gravissime peccaverunt, enormi stupro occidentes uxorem Levitæ, illudque insano bello contra ceteros omnes tribus defendentes, quo proinde usque ad interfectionem cæsi sunt, *Judic. xix et xx*; ita nunc Israelitæ gravissime peccant stupro spirituali, id est idololatria: quia illam pertinacissime retinent et teneant, ideoque excidentur ab Assyriis.

Vers. 13. « Ephraim Tyrus erat fundata in pulchritudine, » q. d. Israel cum Deum coleret, erat pulcherrimus, opulentissimus et fortissimus; unde est Tyrus, quæ in rupe sita, et mari cincta, pulcherrima est, opulentissima et inexpugnabilis, omniumque gentium accolis et opibus, quasi regina coronatur. Ad jam cum Deum dereliquit, vastabitur et perdetur ut Sodoma.

Cap. x, 1. « Vitis frondosa Israel, fructus adequatus est ei, » q. d. Israel vitis est frondibus luxurians, et in eas totam se effundens; hinc similes parit fetus, folia nimirum inania, non solidos fructus, q. d. Israel frondibus abundat, fructu vacuatur: quia opes resque externas consecrat, internum vero in mente pietatis cultusque Dei fructum negligit: fructus ergo ejus est ventris, non mentis; carnis, non spiritus, puta opes, fruges, luxus, indeque consequens impietas et idololatia.

Vers. 11. « Ephraim vitula docta diligere tritum. » Idem dicit metaphora vitulæ, quod prius dixit per metaphoram vitis, q. d. Ephraim diligit tritum, id est fruges et opes, ideoque amat laborem tritandi, id est colendi idola: quia per ea se putat hæc fruges nascisci. Hinc facta est pinguis et obesa: sed ego collum ejus pingue et crassum domabo, faciamque ut Assyrii in illud insendant, eumque frenent et regant, uti equos frenat et regit equum. Hoc est quod ait: « Ascendam super Ephraim. »

Cap. xi, 3 et 4. « Ego quasi nutritus Ephraim, portabam eos in brachiis meis: et nescierunt quod curarem eos. In funiculis Adam traham eos, in funiculis charitatis. » Funiculi Adam sunt amor et

beneficentia, quibus allici trahique solent homines ad redimendum: illex enim et magnus amoris est amor.

Cap. xii, 3. « Ideo (quia scilicet vitulos aureos coluerunt, inique Deum ad iram concitaverunt, excedunt eos per Assyrios: unde tunc erunt quasi nubes matutina, et sicut ros matutinus praeteriens, sicut pulvis turbine raptus ex aëre, et sicut fumus de fumario, » id est de camino, qui in aëre mox dissipatur et evanescit: pari enim modo ipsi in captivitate dispergentur.

Vers. 7 et 8. « Et ego ero eis quasi leona, sicut pardus in via Assyriorum (ab Assyriis enim quasi pardus in viam Assyriam ducentur). Occurrant eis quasi ursi rapti calulis, et dirumpam interiora jecoris eorum. » Solent enim leones et fere praedam finire et lacerare usque ad cor, illudque cum jecore primo devorare, q. d. Pari modo ego eos, id est mentem, et jecur, id est appetitum et concupiscentiam, Israelitarum tristissimis cogitationibus, anxietatibus, melancholiis, pavoribus, et meroribus affligam, et quasi dirumpam.

Vers. 14. « Ero mors tua, o mors: morsus tuus ero, inferne. » Christus moriens fuit mors mortis, quia moriendo mortem occidit: momordit vero infernum, cum post mortem eo descendit, et patres ex ipso eduxit, ac vires inferorum et demonum confregit.

Cap. xiii, 6 et 7. « Ero quasi ros, Israel germinabit sicut lilium, et erumpet radix ejus ut Libani. Libani (diffundit se) rami ejus, et erit quasi oliva gloria ejus, et odor ejus ut Libani. » Israelis, id est fidelis et justus, fecunditatem, gratiam et tunc citatem comparat primo, rori et irrigationi; secundo, lilio; tertio, cedro, pino aliisque arboribus Libani proceris, latis et odoratis; quarto, olive pingui et fertili. Addit quinto: « Convertentur sedentes in umbra ejus; » sexto: « Vivent tritico; » septimo: « Germinabunt quasi vinea; » octavo: « Memorale ejus sicut vinum Libani, » q. d. Israelite, id est fideles verique christiani, abundabant omni antea spirituali vultu Dei et sacramentorum, praesertim Eucharistiae; idcirco floruerunt et crescent omnibus virtutibus, bonis operibus et meritis.

EX JOELE.

Cap. i, 4. « Residuum ercae comedit locusta, et residuum locustae comedit bruchus, et residuum bruchi comedit rubigo, » q. d. Una cras alteri succedit, sequens antecedentem continua serie excipit: Assyrii assiduus incurSIONibus populantur et vastant terram Israel. Loquitur enim de Assyriis figurate, quasi de locustis et bruchis egros et vineas depascentibus, dicens: « Gens enim ascendit super terram meam fortis et immemorabilis: dentes ejus et dentes leonis, et molares ejus et cili leonis. Posuit vineam meam in desertum, et ficum meam decorticauit. »

Cap. ii, 23. « Reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, et rubigo, et erca: fortitudo mea magna, quam misit in vos, » q. d. Pristinam eadem et vastitatem nova pace et ueritate servam et compensabo.

Vers. 28. « Effundam spiritum meum super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiae vestrae. » Id factum in Pentecoste, Act. ii.

Vers. 30. « Et dabo prodigia in caelo, et in terra, sanguinem, et ignem, et vaporem fumi, » in fine mundi; « antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, » puta dies judicii.

Cap. iii, 2. « Congregabo omnes gentes, et deducam eas in vallem Josaphat, et disceptabo cum eis ibi. » In valle enim Josaphat, quae est prope Jerusalem, fiet judicium, ac super eam sedebit in nube gloriosa Christus Judex.

Vers. 13. « Mittite faeces, quoniam materavit messis: venite et descendite, quia plenum est torcular. » Messis est consummatio saeculi: tunc enim angeli quasi faeces demellent homines, impiosque prement quasi in torculari, « in valle concisionis, » id est in gehenna inferni.

Vers. 18. « In die illa stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte, et per omnes rivos Jada ibunt aquae, et fons de domo Domini egredietur, et irrigabit torrentem spinarum, » Hebraice, torrentem Setim. Ligna Setim erant impurissima: unde ex eis facta erat area, et tabernaculum; hinc significat Ecclesiam triumphantem et Beatos, q. d. In caelo omnia erunt plena dulcedinis, suavitatis et gaudii, et per beatissimos rivos, id est choros laudantium Deum, aquae voluptatum decurrent; et fons, id est lumen gloriae, et visio beatifica de throno Dei egredietur, irrigans et beans omnes electos.

EX AMOS.

Cap. iii, 3. « Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis? » q. d. Sic ego non ambulo cum Israele, quia ille mecum non convenit, sed cum idolis.

Vers. 4. « Numquid rugiet leo insultu, nisi habuerit praedam? Numquid dabit calulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? » q. d. Sic Deus rugire non desinet contra Israel, donec eum quasi praedam capiat et lambet per Assyrios.

Vers. 5. « Numquid vadet avis in laqueum terre absque aucupe? Numquid auferetur laqueus de terra antequam quid cepit? » q. d. Sic Deus laqueum Assyriorum, quem quasi aucups tetendit Israeli, non auferet, donec eodem Israele capiat et strangulet.

Vers. 6. « Si elanget tuba in civitate, et populus non expavescat? » Sic Deo elangente per Amos, ut indicente prelium et aragrem, merito expavescat Israel. Unde haec omnia hieroglyphica explicans, et applicans subdit: « Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit? Quia non

facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos Prophetas. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? »

Vers. 12. « Quomodo si erat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auricule: sic eruentur filii Israel qui habitant in Samaria in plaga lectuli, et in Damasci grabato, » q. d. Sicut pastor leoni ex ove devorata eripit duo crura, sic pauci Israelite evadent manus Assyriorum, sique viles et inutiles, scilicet pauperes, et vgrumacie morboque confecti, qui in plaga, id est latere et angulo, lecti decumbunt, vel in Samaria, vel in Damasco.

Cap. iv, 13. « Formans montes, et creans ventum, et annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, et gradiens super excelsa terre: Dominus Deus exercituum nomen ejus. » Est hypotyposis potentiae et magnificentiae Dei.

Cap. v, 5. « Bethel erit inutilis, » Hebraice, Bethel erit in Aven, q. d. Domus Dei fortis fiet domus vanitatis, doloris et diaboli.

Vers. 19. « Quomodo si fugiat vir a facie leonis, et occurrat ei ursus: et ingreditur domum, et imitatur manu sua super parietem, et mordeat eum colubet, » q. d. Samaritae ex uno periculo in aliud, ex uno hoste in alium, v. g. ex Phil, in Taglathphalasar, ex hoc in Salmanassar incident.

Cap. vi, 1. « Ecce flector locuste in principio germinantium serotini imbris, et ecce serotinus post tonsionem regis. » Locuste sunt Assyrii, flector est Deus, in hoc serotinus est Jeroboam, tonsio regis est vastatio Israelis facta a Benadab, q. d. Post vastitatem Israeli inflictam a Benadab, res Israelis per Jeroboam regem reflorescere ceperunt: sed ecce mox Deus inmisit Phil et Assyrios, qui quasi locustae eas depascerent.

Vers. 4. « Et ecce vocatur judicium ad ignem Dominus Deus: et devorabit abyssum multum, et comedit simul partem, » q. d. Post Phil, qui mille talentis a Manabem rege Israel acceptis, sine noxa abiit, Deus justo suo judicio inmisit Israeli ignem, id est Salmanassar, qui ignito quasi ardore et impetu eius invadens, devoravit abyssum multum, id est magnum multitudinem populi, puta tribum Ruben, Gad, et dimidiam Manasse, trans Jordanem humili loco quasi in abyssum habitantes: et comedit simul partem Israelis selectam, scilicet tribum Nephthali, Aser et Zabulon, ex Jordanem commorantes.

Vers. 7 et 8. « Et ecce Dominus stans super murum litum (calce inersitatum, id est elegantem et firmum) et in manu ejus trulla cementarii. Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides, Amos? Et dixi: Trullam cementarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non auferam ultra superiorem eam. » Trulla est cura et providentia, quia Deus murum Israelis calce illinit, id est, speciosum, egregie ac fortiter et hostibus invictum efficit, quomodo Israel Deo

fidelis adhesit. At nunc cum infidelis ad vitulos aureos deflexit, Deus deponit trullam, id est curam ejusdem, sinitque eum invadi ab Assyriis, et ruere in interitum.

Cap. vii, 1 et 2. « Ecce uncinus pomorum. Et dixit: Quid tu vides, Amos? Et dixi: Uncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit filius super populum meum Israel, » q. d. Sicut uncino poma ex arbore carpuntur, sic per Assyrios carpani Israelitas, et in captivitatem abducent. Ita S. Hieronymus. Mystice, poma sunt homines, quos uncinus, id est mors, carpit; nunc hunc, nunc illum, donec omnes colligat.

Vers. 8. « Ascendet quasi fluvius universus, et ejicietur, et defluet quasi rivus Egypti, » q. d. Sicut Nilus exundans opplet totam Egyptum, eamque abluet et everit secum in mare, in quod defluit; ita Assyrii operient terram Israel, omnesque ejus opes et incolae in cumulum colligent, eosque secum abducent in Assyriam.

Cap. ix, 1. « Vidi Dominum stantem super altare, et dixit (angelo): Percute cardinem, et commoveantur superminaria. » Jubet hic Deus angelum, ut convulso cardine, everat templum, ob aversitatem et scelera populi.

Vers. 11, 12, etc. « In die illa sensu tabernaculi David quod cecidit, etc. Ut possideant reliquias Idumaeae, et omnes nationes, etc., et stillabunt montes dulcedinem, et omnes colles culti erunt, » q. d. Regnum Davidis collapsum restaurabo per Christum, factumque ab ipse per fidem possideat Idumaeam omnesque gentes, tanta donorum spirituum ubertate et felicitate, ut montes et colles vini et mellis fundere videantur. Patet Actor cap. xv, vers. 16.

EX ABDA.

Vers. 18. « Erat domus Jacob ignis, et domus Joseph flamma, et domus Esau stipula, » q. d. Judei et Israelite subigunt sibi Idumaeos, sicut ignis subigit sibi stipulam. Unde explicans subdit: « Et succendant in eis, et devorantur eos. »

EX JONA.

Cap. ni, 1. « Et erat Jonas in ventre piscis tribus diebus, et tribus noctibus. » « Sic erit filius hominis in corde terrae tribus diebus, et tribus noctibus, » Matth. xii, 40. Post triduum piscis evomit Jonam in aridam, vers. 11. Sic Christus post triduum ex inferis rediit et gloriatus resurrexit.

Cap. iv, 6. « Et preparavit Dominus Deus hedera, et ascendit super caput Jone, et esset umbra super caput ejus, etc., et letatus est Jona. Et paravit Deus vermem, et percussit hedera, et exaruit, etc. Et percussit sol super caput Jone, » etc. Tropologicè, docet Deus omnes res et species humanas esse umbram hederae, quam subito vermis adversitatis erodit, tanquam homines

et recumbentes foris sol angoris et tribulationis. Qui ergo sapit, non in creatura aliqua, sed in creatore spes resque suas deponat. Ille iuge præbebit umbraculum, ille iugis certusque erit protector.

EX MICHAEL.

Cap. iv, 1 et 2. « Et erit in novissimo dierum, mons domus Domini præparatus in vertice montium, et sublimis super colles: et fluent ad eum populi. Et properabunt gentes multæ, et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob: et docebit nos de viis suis, et ibimus in semitis ejus: quia de Sion egredietur lex, et verbum Domini de Jerusalem. » Est hieroglyphicum Ecclesie, quam Christus inchoavit in Sion. Hec est enim civitas in monte posita, quam minus intuentur omnes gentes, et ad eam conflunt, ut discant legem Dei et Christi, ac iuxta eam vitam christianam et sanctam inquant in pace, concordia et gaudio Spiritus Sancti. Unde subdit: « Et cident gladios suos in vomeres, et hastas suas in ligones: non sumet gens adversus gentem gladium, et non discent ultra belligerare. Et sedebit vir sub vitem suam, et sub ficum suam, et non erit qui deterreat, etc.: et regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc et usque in æternum. »

Vers. 8. « Et tu turris gregis nebulosa (hebraice *ophel*, quæ erat turris altissima juxta templum, idemque intuentibus apparebat caliginosa), tota Sion, usque ad te venit: et venit potestas prima, regnum filie Jerusalem. » q. d. Tu, o Sion, quæ turribus *ophel*, gregis, et aliis celsis et nebulosis exarsa es, nebulosa et munita, felix eris et beata. Nam ad te primo venit Christus, id est primo in te regnabit, prima ejus potestas et imperium tibi ab eo communicabitur, nimirum per eum et avitum regnum Davidis, qui regnavit in Sion et Jerusalem, ipse quasi ejus filius et hæres suscipiet, et restaurabit, ac fortissimum efficit, non corporale, sed spirituale, illudque tibi consignabit. Ecclesia enim quæ cepit in Sion, quasi regina regis Christi, dominatur omnibus christianis toto orbe dispersis. Unde subdit vers. 13: « Surge et tritura (hostes tuos infideles, eosque tibi subige), filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, et ungulas tuas ponam æreas, et comminus populos multos, et interficies (hebraice *hacharamti*, id est quasi anathematizata consecrabis) Domino rapinas eorum, et fortitudinem eorum Domino universe terræ. »

Cap. v, 2. « Et tu Bethleem (sita in regione) Ephrata (id est frugifera et fertilis), parvulus es in milibus Juda: ex te mihi egredietur (Christus) qui sit dominator in Israel: et egressus ejus ab initio a diebus æternitatis. » Egressus Christi duplex symbolum est duplicis nativitatis Christi. Prior fuit in coelo æterna, in qua Christus genitus est a solo Patre, fuitque æternus. Posterior est tem-

poralis, in qua Christus natus est in Bethlehem ex Virgine Delpara, fuitque æternus.

EX HABACUC.

Cap. iii, 4. « Cornua in manibus ejus, » q. d. « Manus, » id est potentia, operatio et vindicta Dei est cornuta, id est valida, acris et penetrans. Mystice, cornua sunt anguli et clavi in manibus Christi crucifixi. Nam « ibi abscondita est (divinitas et) fortitudo ejus. » Unde quasi in triumphum, « ante faciem ejus ibit mors, et egredietur diabolus ante pedes ejus, etc. Incurvati sunt colles (puta reges et principes) mundi ab illicibus eternitatis ejus. » In quemcumque enim locum pedem suum intulit Christi eternitas, et æterna Majestas circumiens orbem, et evangelizans per Apostolos, illum, ejusque principes sibi suæque fidei et cultui subjugavit.

EX SOPHONIA.

Cap. iii, 4. « Væ provocatrix, et redempta civitas, columba. » Columba symbolum est soliditatis: quia ablatis pullis e nido, ad illum tamen reverditur, q. d. Væ Hierosolymæ, quæ stoliditas est et excois ut columba: nam cum a me ægypto, et alias sæpe sit redempta et liberata, ipsa tamen mei obliviscitur, ad idola pergit, itaque me ad iram provocat.

Vers. 8. « In igne zeli mei devorabit omnis terra. » Hic ignis zeli apparuit in Pentecoste, quando Spiritus Sanctus in linguas iniecit Apostolis, per quos et assumpsit et devoravit omnem terram gentium et gentilium. « Quia tunc redam populi labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, et servant ei humero uno. » Labium electum est lingua fidelis et christiana, qua omnes gentes ab Apostolis conversæ invocant nomen Domini, eique serviunt humero uno, id est unanimiter, summa concordia et charitate. Unde de his subdit:

Vers. 17. « Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse salvabit: gaudebit super te in lætitia, sibi bit in dilectione sua, » id est in tui amore silenter et gaudente conquescent, « exultabit super te in laude, » laudando tuam fidem, constantiam, patientiam, martyrium, etc.

Vers. 18. « Nugas, qui a lege recesserant, congregabo. » Nugas vocat nugaces, leves et viles Judæos, qui a lege recesserant, quos Christus in Sionem, id est in suam Ecclesiam, congregavit et adunavit.

EX AGGÆO.

Cap. ii, 7 et 8. « Adhuc unum modicum, et ego commovebo cælum, et terram, et mare, et aridum. Et movebo omnes gentes, et venit desideratus cunctis gentibus: et implebo domum istam gloria. » Desideratus est Messias, qui fuit gloria

templi secundi, dom illud sua presentia, doctrina et miraculis condecoravit. Commota sunt cælum et terra, dum prodigia stupenda ediderunt in ejus nativitate et morte, quibus quasi clamabant se stupere hanc creatoris sui exanitionem et dignationem, ac homines ad similem stuporem, gratitudinem, amorem et laudem Dei provocabant. Unde explicans subdit: « Magna erit gloria domus istius novissima, » id est templi Zorobabeli, « plusquam prima, » puta templi Salomonis.

Vers. 24. « In die illa, dicit Dominus exercituum: Assumam te, Zorobabel fili Salathiel, serve meus, dicit Dominus: et ponam te quasi signaculum, quia te elegi. » Signaculum, id est sigillum, vel annulus signatorius, quia hic omnia obsignat et custodit, ac litteris et edictis regis dat fidem: unde regi est ad manum, ejusque digito inseritur: hinc symbolum est amoris, fidei, auctoritatis, honoris, excellentiæ, quæ Deus contulit Zorobabeli, dum ex ejus stirpe fecit nasci Christum, quem statuit suum in orbe Legatum, Regem, Doctorem, Prophetam, Pontificem, Redemptorem, ut legem Evangelicam, salutem et reconciliationem a Deo decretam, omnibus sibi credentibus promulgaret, et reipsa conferret: « Hunc enim Pater signavit Deus, » Joan. vi, 27.

EX ZACHARIA.

Cap. i, 8. « Ecce vir ascendens super equum rufum, et ipse stabat inter myrteta quæ erant in profundo (in valle, v. g. ad ripam Euphratis, cui adiacet Babylon): et post eum equi rufi, varii, et albi. » Hic vir fuit S. Michael custos Synagogæ: insidet equo rufo, quasi vindex, fusurus sanguinem hostium populi Dei: stat inter myrteta, id est inter Prophetas et piosque Judæos, qui in profundum captivitatis et ærumnarum in Babylone fuerant demersi. Sequuntur eum equi et equites rufi, id est angeli præsides gentium, quæ persecute fuerant Judæos: et albi, id est angeli præsides gentium variantium affectum, ut nunc Judæis essent amici, nunc inimici. Omnes hi, perlustratis regionibus sibi commissis, dicunt gentes omnes in pace degere. Unde orat Michael, ut eadem Judæis detur: « Usq; quo, inquit, tu non misereris Jerusalem? ista jam septuagesimus annus est desolationis urbis et templi.

Vers. 18, 20 et 21. « Ecce quatuor cornua, etc. Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros, etc. Hæc sunt cornua quæ ventilaverunt Judam persingulos viros, et nemo eorum levavit caput suum: et venerunt isti deterrere ea, ut dejiciant cornua gentium, quæ levaverunt cornu super terram Juda. » Quatuor cornua sunt quatuor gentes degentes ad quatuor mundi plagas, quæ vexarunt Judæos, scilicet ab oriente Ammonitæ, ab occidente Phi-

listini, a meridie Idumæi, ab aquilone Assyrii et Chaldei. Porro quatuor angeli tutelares Judæos, quæ gentes et timore perculerunt, et periculis prostraverunt.

Cap. ii, 5. « Ego ero ei (Jerusalem, et magis Ecclesie), ait Dominus: » urus ignis in circuitu, » q. d. Instar muri ignei cingam et tuebore Ecclesiam, ne quis hostis eam invadat: sicut Cherub flammeo gladio tuelur paradisum, Gen. iii. Unde subdit: « Et in gloria ero in medio ejus, » q. d. Intrinsecus civibus ero consolationi, et glorie: forinsecus vero hostibus, instar muri ignei ero terrori et vastitati.

Vers. 8: « Hæc dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes. » Est vox Christi, q. d. Olim ego Dei Filius, gloriam meam ostendi in Jerusalem et Judæis: nunc mittor a Patre in carnem, ut majorem gloriam ostendam in Ecclesia et gentibus christianis, « Qui enim tulerit vos, tangit pupillam oculi mei. »

Cap. iii, 3. « Et Jesus pontifex, filius Josedece, erat indutus vestibus sordidis: et stabat ante faciem angeli. Qui respondit, et ait ad eos qui stabant coram se (angelos inferiores), dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli a te iniquitatem tuam, et indui te mutatoris, » q. d. Abstuli a te peccata tua, et restitui tibi pontificatum, ideoque pro vestibus sordidis reddo tibi stolam pontificiam, ut deinceps templum cultumque meum instares, in eoque pontificatu fungaris. Allegorice, Jesus filius Josedece representat Jesum Christum, ob peccata nostra spūis et plagis in passione sordidatum, sed de tertia resurgentem, et stola glorie circumdatum.

Vers. 8. « Audi, Jesu sacerdos magne, tu, et amici tui qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt, » hebraice *virii portenti*, q. d. Tu, o Jesu, Zacharia, Aggæe, etc., estis Prophetæ, ejusque Ecclesiam. Unde subdit: « Ecce enim ego adducam servum meum Orientem, » hebraice *temach*, id est germen oriens ex Virgine et radice Jesse, puta Christum.

Vers. 9. « Quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu: super lapidem unum septem oculi sunt. Ecce ego cælabo sculpturam ejus, ait Dominus. » Lapis hic angularis et fundamentalis templi, id est Ecclesie, est Christus. Septem ejus oculi, sunt septem angeli primarii protectores Ecclesie: sculptura, sunt vulnera et stigmata Christo in passione incisa, per quæ abstulit iniquitatem terræ, ut sequitur.

Cap. iv, 2 et 3. « Vidi, et ecce candelabrum aureum totum: et lampas ejus super caput ipsius, et septem lucernæ ejus super illud: et septem infusoria lucernis, quæ erant super caput ejus. Et dæ olivæ super, » id est juxta, « illud: una a dextris lampadis, et una a sinistris ejus. » Candelabrum representat lucidissimam Dei provi-

le-tiam, qui futurum erat ut mox candelabrum materiale, id est templum a Iudeis reedificaretur. Lampas est ipsa divinitas et mens divina omni-via. Septem lucerne floentes instar colorum, aut septem angeli primarii, administri et exe-cutores divinae providentiae, praesertim in hac erupit fabrica. Sic enim eas explicat angelus vers. 10, dicens: « Septem isti oculi sunt Domini, qui discuntur in universam terram. » Sep-tem infusoria, id est calami concavi instar cana-lum et fistularum, per quos oleum e lampade derivabatur et defluebat in septem lucernas, te-ndem calamis insistentes, significant varias divi-nae providentiae rationes, modos et influxus, quas septem angelis administris suis communi-cat, ut eas exsequantur. Duae olive, sicut Jesus pontifex et Zorobabel princeps, qui adsunt candelabro representant Deum Deique providen-tiam, ut eam exsequantur, templumque reedifi-cent, ac Ecclesiam, aequae ac rei publicae Iudeo-rum instaurant. Ita enim explicat angelus vers. ultimo dicens: « Et sunt duo filii olei, qui as-sistunt Dominatori universae terrae. »

Allegorice, candelabrum est Ecclesia, lampas est Christus, oleum est Christi sanguis, merita et gratia. Haec enim Christus per septem Sacra-menta, quasi infusoria, infudit in septem lacer-mentis, sunt in omnes fideles et Ecclesias. Duae olive, sunt SS. Petrus et Paulus, qui Christo assis-tunt quasi principii in fundanda et exoranda Ecclesia. Item Elias et Henoch in fine mundi, qui Iudeos gentesque omnes ad Christum conver-tent; itaque consummationem et culmen impos-ent Ecclesiae, tam militanti, quam triumphanti.

Vers. 7. « Quis tu, mens magne, coram Zoro-babel? in planum, » q. d. Quis tu, o Sanaballat potens et superbe, ut resistas Zorobabeli in fa-brica templi complanare, deprime tuam poten-tiam et superbiham. Non enim valebis Zorobabe-lem Deo nixum impedire, quo minus templum consummet. Mystice: Quis tu, o Satan potens et superbe, ut Zorobabelis filio, id est Christo et christianis, resistas in erigenda et propaganda Ecclesia? complanare: illi enim te calcabunt, et te ultio, Ecclesiae fabricam consummabunt.

« Et educet lapidem primum, » qui in cul-mine eminent, q. d. Zorobabel culmen templo im-ponet illudque consummabit. « Et exequabit gra-tiam gratiae ejus, » q. d. Faciet Zorobabel ut gratia consummationis templi, gratiae inchoationis ejus-dem commensuretur, et quasi ex aequo respon-deat. Unde explicans subdit: « Manus Zorobabel transierunt deorum istam, et manus ejus perfi-cient eam. »

Vers. 10. « Quis enim desepit dies parvos? » De parvos vocat, quibus parva et exilia tem-pli fundamenta iacebantur a pauperibus Iudeis, ita ut non viderentur ad culmen posse deduci, merito minus equare magnificentiam prioris tem-pli a Salomone edificati.

« Et ietabuntur, et videbunt lapidem stannum in manu Zorobabel, » q. d. Videbunt mox Zoro-babelem perpendiculo dimetientem et perficien-tem fabricam templi, tamque ietabuntur quasi in die magno et mirabili. Lapis enim stanneus est, qui funem perpendiculi distendit, ut recta et ad libellam fabrica mensurari et assurgere pos-sit.

Cap. v. 2. « Ego video volumen volans: lon-gitudo ejus viginti cubitorum, et latitudo ejus decem cubitorum. » Volumen hoc continebat furta, perjuriam et scelera impiorum, aequae ac pre-nas cuique pro mensura scelerum debitas, et im-minentes: hinc volat et quaerit in fures, perjurios, etc., praesertim qui opes a Dario aliis-que datas pro fabrica templi, in suos usus sacri-legis convertent. Quocirca visum fuit egredi ex templo, vel circa illud volare: unde et ei in men-sura fuit par. Tabernaculum enim Moysi, quod erat instar templi, longum erat viginti cubitis, latum decem; tantumdem longum et latum erat hoc volumen. Ita explicat Zacharias dum subdit: « Haec est maledictio quae egreditur super faciem omnis terrae: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur: et omnis jurans, ex hoc simili-ter iudicabitur. »

Vers. 6, 7, 8, etc. « Haec est amphora egrediens. Et dixit: Haec est oculus eorum in universa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur, et ecce mulier una sedens in medio amphorae. Et dixit: Haec est impietas. Et projecit eam in medio amphorae, et misit massam plumbeam in os ejus. Et levavi oculis meos, et vidi: et ecce duae mulieres egre-dientes, et spiritus in alis earum, et habebant alas quasi milvi; et levaverunt amphoram inter terram et caelum. Et dixi ad angelum qui loque-batur in me: Quo ista deferunt amphoram? Et dixit ad me: Ut aedificetur ei domus in terra Sennaar, et stabiliatur, et ponatur ibi super basem suam. » Amphora est mensura peccatorum, qua impleta Deus ea castigat et vindicat. Oculi om-nium impiorum in eam respiciunt: quia impii non nisi ad suas cupidinis et scelera respiciunt, ita-que eam sensim adimplent, qua impleta, talum-plumbi ipsa obtegatur, quo significatur gravi Dei ultio et sententia, qua impletam amphoram id est mensuram peccatorum, colui pariam, adeo-quat et includit ut eam evadeat nequeat. Impie-tas est idololatria, aliaque crimina. Duae mulieres sunt Nabuchodonosor et Nabuzardan, qui quasi milvi alati celerrime et rapacissime impie-tatem cum amphora, puta impiis Iudeis qui jam mensuram scelorum suorum impleverant, transtulerunt in Babylonem, ut ibi quasi in sua sede et regno commoretur impietas, tam quoad culpam, quam quoad poenam. Vide dicta Zacha-riae, cap. v.

Cap. vi. 1. « Et ecce quatuor quadrigae egredien-tes de medio duorum montium; et montes, mon-tes aerei. » Quatuor quadrigae sunt quatuor mo-

narchie, quarum una alteri continue successit: haec prodierunt et duobus montibus, id est e celsti-tudine et arcana profunditate divini consilii et providentiae, ejus duae sunt partes, quasi duo montes, scilicet sapientia et potentia, sive praedestinatio et executio, utraque fortis et efficax instar arboris, adeo ut nemo eis reluctari poterit, aut possit.

Vers. 2 et 3. « In quadriga prima equi rufi, et in quadriga secunda equi nigri, et in quadriga tertia equi albi, et in quadriga quarta equi varii et fortes. » Equi rufi significant primam monar-chiam Chaldaeorum, qui rufa veste, id est purpurea et coccinea, amiciebantur; quippe erant rufi, id est crudeles et sanguinarii, praesertim in Iudeos. Nigri significant secundam monarchiam Persarum: nigrorum representant pavorem et hor-rorem, quem inceserunt Iudeis sub Cambyse, et sub Assuero marito Esther per dolos Aman. Albi significant Graecos, qui albat incedebant, ait Cyrillus, quique in Iudeos fuerunt clementes et benevoli. Varii significant Romanos, quorum va-rium fuit regimen, nunc monarchicum, nunc aristocraticum, nunc democraticum.

Vers. 6. « Equi nigri egrediebantur in terram Aquilonis, » q. d. Persae aggressi sunt et vastarunt imperium Babylonem. Unde de his subdit, vers. 8: « Qui egrediuntur in terram Aquilonis, requie-scere fecerunt spiritum (Septuaginta, furorem) meum in terra Aquilonis, » puta in Babylone, quae aquilonaria est Iudaea.

« Et albi egressi sunt post eos. » Quia Alexan-der et Graeci successerunt Persis, eosque cum suo rege Dario profligarunt juxta Babylonem. « Et varii egressi sunt ad terram Austri, » q. d. Augustus et Romani invaserunt Aegyptum, quae Iudaea est ad austrum, eamque devicto apud Actium Anto-nio et Cleopatra (quae ultima ex Graecis, puta Ptolomaeis, fuit Aegypti regina) sibi subjugavit, eaque ratione, extinctis plane Graecis, eorum monarchiam ad se transtulit.

Vers. 11. « Sumes aurum et argentum, et facies coronas duas, » unam pontificiam, alteram ducal-em; et ponas in capite Jesu filii Josedece, sacer-dotis magni, » ut significes deinceps pontifices fore duces et principes Iudeorum: ac magis, ut allegorice Jesus filius Josedece, id est justitiae Dei, representet Jesum Christum fore summum orbis Pontificem, aequae ac regem. Unde de eo subdit: « Ecce vir Oriens (Chaldaeus, Messias) nomen ejus: et subter eum orietur, » multitudo fidelium et sanctorum. « Et edificabit templum, » id est Ec-clesiam tam militantem, quam triumphantem, « Domino » et ipse portabit gloriam, » etc., glo-riose resurgens, et ascendens cum triumpho in caelum, ibique residens ad dexteram Patris, quasi Rex regum et Dominus dominantium.

Cap. vii. 3. « Et habitabo in medio Jerusalem, et vocabitur Jerusalem civitas veritatis, et mons Domini exercituum, mons sanctificatus. » Jerusa-

lem typus est Ecclesiae, quae est columna et firmamentum veritatis, ac mons sanctitatis, tam doctrinae, quam vitae divinae. Unde subdit:

Vers. 7. « Ecce ego salvabo populum meum de terra Orientis, et de terra Occasus solis. » Hoc est quod Iudeis ait Christus de gentibus: « Multi venient ab Oriente et Occidente, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno celo-rum, » Matth. vii. 11. Unde et subdit Zacharias, vers. 23: « Apprehendent decem, id est multi homines ex omnibus linguis gentium, et appre-hendent figuriam viri Iudaei (id est contentis Deum, et credentis in Christum cumque predi-cantibus, puta Apostoli, virique Apostolici) dicen-tes: Ibiinus vobiscum: audivimus enim quoniam Deus vobiscum est. »

Vers. 49. « Jejunium quarti (mensis), et jeju-nium quinti, et jejunium septimi, et jejunium deci-mi, erit domui Juda in gaudium, et letitiam, et in sollemnitates praclaras. » Haec fuerunt symbola jejunii quatuor temporum, quod usurpat Ec-clesia, ut docet S. Leo. Vide dicta Zacha-riae, vii. 19.

Cap. xi. 12 et 13. « Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferite mercedem meam; et si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Pro-jice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatum sum ab eis. Et tuli triginta argenteos: et projecit illos in domo Domini, ad statuarium. » Zacharias hac actione sua symbolice, per visionem ipsi, ut videtur, in mente a Deo objecta et efformata, representavit venditionem Christi, qua Iudas eum vendidit triginta argenteis; quod proinde per ironiam vocat decorum, id est vile et infame pretium. Unde Jesus Dei projecit illud in templo, ut eo a statuario, id est a figulo, emeretur ager in sepulchrum peregrinorum, Matth. xxvii. 3.

Cap. xiii. 4. « In die illa erit fons patens domui David, et habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris et menstruationis. » Fons hic est Christus in cruce lancea et clavis perforatus, ex quo sta-turivit Baptismus, Eucharistia ceteraque Sacra-menta, ac omnis gratia: quibus abluitur pecca-tor, et menstruata, id est peccatrix. Peccatum enim est menstruum, id est sordis et virus ani-mae. Unde hunc fontem explicans subdit:

Vers. 6. « Et dixerunt ei: Quid sunt plagues istae in medio manuum tuarum? Et dicit: His plagues sum in domo eorum (puta in Iudaea et Jerusalem), qui dillegebant me, » q. d. Has plagues mihi inflixe-runt mihi cives et cognati, puta, Iudei, qui erant populus colens et diligens Deum, et consequenter me. Ego enim sum Deus, et Dei Filius.

Vers. 7. « Framesa suscitare super pastorem meum, et super virum coherentem mihi, dicit Dominus exercituum. » Est vox Dei Patris, qua significat suo decreto occidendum esse Christum, q. d. Jubeo tibi, o framesa, o gladio (sub quo cla-ves, lanceam, flagella, et omnia mortis instru-

menta, persynecdochen intellige), ut ferias et occidas Christum, qui est vir coherens mihi, et pastor quem dedi meis fidelibus, ut ipsi ejus morte redimantur. » Percute ergo pastorem, et dispergentur oves. »

Cap. xiv. 4. » Et stabunt pedes ejus in die illa super montem Olivarum, qui est contra Jerusalem ad orientem: et scindetur mons Olivarum ex media parte sui ad orientem, et ad occidentem praecepto grandi valde; et separabitur medium ad aquilonem, et medium ejus ad meridiem. » Symbolum est Christi ex monte Oliveti ascenditis in caelum, indeque mittentis Apostolos in quatuor mundi plagas. Anagogice, Christo ibidem consistente ad iudicium, findetur totus mons, ut impios, aequae ac Antichristum, absorbeat, mittatque in tartara.

Vers. 6 et 7. » Et erit in die illa: Non erit lux, sed frigus et gelu. Et erit dies una quae nota est Domino, non dies, neque nox, et in tempore vespere erit lux. » Ad litteram dies hic fuit tempus persecutionis Antiochi Epiphani, qua Judaeis afflictis dies videbatur non esse dies, sed nox. Verum vespere, id est in fine persecutionis, successit lux, id est laetitia et consolatio, per victorias Iudae et Machabeorum. Anagogice dies iudicii, qui soli Deo est notus, ita erit horridus, ut sub illud tempus sol obscurandus sit, et stellae de caelo casurae: sed vespere, id est in fine ejus, succedet Sanctis lux beatitudinis et glorie aeternae.

Vers. 8. » Et erit in die illa: Exibunt aquae vivae de Jerusalem: medium earum ad mare Orientale, et medium earum ad mare novissimum: in aestate et in hieme erunt. » Alludit ad fontes Gihon, qui ad Occidentem; et Cedron, aliosque qui ad Orientem cingebant et decorabant Jerusalem. Per hos intelligit Machabeos, qui suis praeliis et victoriis, quasi fontes aquas vivas consolationis, laetitia, et rerum abundantiae attulerunt Judaeis. Parabolice significantur Apostoli, qui e Jerusalem exeuntes in totum orbem emanarunt aquas gratiae et doctrinae Evangelicae. Anagogice significantur gaudia Beatorum ex visione Dei, quasi ex fonte manantia. Unde huc alludens S. Joannes, *Apocal. xxi. 1*, in descriptione coelestis Jerusalem: « Et ostendit mihi, inquit, fluxum aquae splendidi tanquam crystallum, procedentem de sede Dei, et agni. » etc.

Vers. 16. » Et omnes qui reliqui fuerint de universis gentibus, quae venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem Dominum exercituum, et celebrent festivitatem tabernaculorum. » Tenuit id factum a Machabeis, qui Idumaeos, Philistaeos aliasque vicinas gentes coegerunt ad suscipienda sacra Judaica, eorumque festa colenda. Plene id factum ab Apostolis, qui omnes gentes converterunt et induxerunt ad celebranda festa Christiana, adumbrata per Judaica; ac praesertim ut mystice agant festum tabernaculorum, nimirum ut quasi pere-

grini degant in hoc mundo, tanquam in tabernaculo; ac fide, spe et charitate jugiter contenti, ad patriam caelestem.

Vers. 20. » In die illa erit quod super frenum equi est, sanctum Domino. » *q. d.* Machabaei phaleras equestrum, aliasque manubias hostium consecraverunt Deo, quasi victorie auctori. Idem facient de suis spoliis et opibus principes, reges et imperatores conversi ad Christum: quorum primus fuit Constantinus, qui proinde ad litteram clavum sanctum, quo crucifixus est Christus, imposuit freno equi sui, tum ad ostendendam suam fidem et pietatem in Christum, tum ut ejus ope communis in praeliis, victoria potiretur.

» Et erunt lebetes in domo Domini, quasi phialae coram altari. » *q. d.* Ob victorias Machabeorum, multi confluent ad sacrificandum Deo: hinc plurimos adducunt lebetes ad coquendas carnes victimarum, quos deinde relinquent templo, Deoque consecraverunt: ita fiet ut tot sint lebetes sanctificati, quot phialae; ac lebetes in nitorem et sanctitatem phialarum quasi transeant. Mystice, lebetes sunt corda fidelium, in quibus igne charitatis excoquitur quicquid carnale est, ut fiant sancta instar thymiarnatis quod est in phialis, jugiter exhalantia incensum orationis et laudis Deo. Hinc de S. Magdalena canit Ecclesia:

Fit ex lebe phiala,
In vas translata gloria,
Ex vase contumelia.

q. d. Prius erat lebes concupiscentiae, deinde facta est phiala continentiae et poenitentiae.

EX MALACHIA.

Cap. i. 11. » Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus: et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda. » Hebraice כִּנְחָה *mincha*, id est sacrificium farreum, puta farinae et panis, *Levit. ii*, quod erat typus Eucharistiae, quae hic ad litteram significatur, et praedicatur in lege nova fore non tantum sacramentum, sed et sacrificium.

Cap. ii. 1. » Ecce ego mitto angelum meum, et preparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum dominator, quem vos queritis, et angelus testamenti quem vos vultis. » Duos hic angelos praenuntiat Malachias, unum communem et priorem, qui sit praecursor posterioris. Hic est S. Joannes Baptista, qui fuit angelus, id est legatus, Christi; idque ante faciem ejus, id est coram eo: quia Christum praesentem populo ostendit, et digito demonstravit. Alterum angelum testamenti, puta Christum, qui fuit angelus, id est legatus, Patris ad sanciendum novum testamentum, id est foedus inter Deum et homines. Hic post Joannem concionantem, et praesertim incarneratum, venit ad templum, ibique praedicavit et miracula patravit, quibus compro-

bavit se esse angelum testamenti, puta Messiam. Unde de eo sequitur: » Ecce venit, dicit Dominus exercituum. Et quis poterit cogitare diem adventus ejus? Et quis stabit ad videndum eum? » *q. d.* Ecce ego Malachias eminens in spiritu cum adventantem conspicio. Et quis comprehendat, imo quis appendat, ponderet et penetret pro dignitate, uti meretur, ejus in carnem adventantis dignationem, charitatem, potentiam, sapientiam, maiestatem, gloriam? Quis vero coram tanta maiestate consistere queat? quis tantam laeem irretitoris oculis intueri valeat? Quis hominum impurorum coram tanta puritate, imo igne conflante et purificante, illatus consistat?

Vers. 2. » Ipse enim quasi ignis conflans et quasi herba fullonum, » *q. d.* Christus instar ignis conflabit, et instar herbae saponariae, qua fullones expurgant pannos, emundabit ab omni peccato et immunditie, suos fideles, praesertim sacerdotes.

Vers. 3. » Et sedebit conflans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum, et quasi argentum, et erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. » *q. d.* Christus quasi aurifex igne divino excoquet suos sacerdotes, ut niteant instar argenti, et splendeant instar auri, itaque iusta et sancta Deo offerant sacrificia. Aaronici enim sacerdotes fuerunt terreni, Christiani vero sunt argentei et aurei.

ENIGMATA.

EX OSEE.

Cap. i. 10 et 11. » Et erit in loco ubi dicebatur eis: Non populus meus vos; dicitur eis: Filii Dei viventes. Et congratulabuntur filii Juda et filii Israel pariter. Et ponent sibi caput unum, et ascendent de terra. » Est aenigma vocationis Iudeorum et Gentium ad fidem et salutem per Christum. Hi enim antea non erant populus Dei, sed per fidem in Christum facti sunt populus Dei, et filii Dei, verique heredes Israelitae, cum scilicet unum caput sibi posuerunt Christum, et cum eo ascendere coeperunt mente et conversatione uncta de terra in caelum.

» Quia magnus dies Jezrahel, » *q. d.* Celeberrimus et felicissimus erit dies ille, quo Jezrahel, id est semen et filii Dei antea dispersi, per Christum unigenitum Dei Filium congregabuntur in unam Ecclesiam, nunc militantem, postea triumphatram in caelis.

Cap. ii. 15. » Dabo vallem Achor (id est turbationis) ad aperiendam spem, » *q. d.* Turbatio et desperatio erit occasio, et initium spei: ubi

Cap. iv. 1. » Ecce dies venit succensa quasi caminus: et erunt omnes saponariae, et omnes laetantes impletatem stipula: et inflammanbit eis dies veniens, dicit Dominus exercituum, quae non derelinquet eis radicem et germen. » Dies haec est dies iudicii, » succensa » igne, tum conflagrationis mundi, tum gehennae, tum aeris examinis et iudicii divini, in qua impii cum omni sua gloria, opibus, deliciis et pompis funditus excinduntur, et comburentur ut stipula, cuius nulla radix superest, aut germen; ita tamen ut illi ipsi semper perdurent in igne, ad poenam continuam et aeternam.

Vers. 5 et 6. » Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis. Et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniat et percutiam terram anathemate. » Hinc patet Eliam Thesbitem, ut habent Septuaginta, cum Henoch venturum ante diem iudicii, ut Iudeos converteret. Elias ergo cor, id est mentem, fidem et devotionem patrum erga Christum venturum reducet, imprimetque filiis, ut cor, id est mens, fides et devotio filiorum erga Christum jam praesentem, imitetur et sequatur cor, id est mentem, fidem et spem patrum; ne veniens Christus ad iudicium, incolas terre terrenis bonis affixos perdat anathemate, id est pleno excidio et exterminio; sed credentes in se salvet beatae.

omnia videbantur perdita et desperata, ibi affulgebat spes salutis. Deus enim in arctis extremis, quae difficultatibus maxime adesse solet, suisque aperire viam ad evadendum.

Vers. 21 et 22. » Exaudiam oculos, et illi exaudient terram. Et terra exaudiet triticum, et vinum, et oleum: et haec exaudient Jezrahel, » *q. d.* Dabo cunctis pluviam, quam tacite poscunt, ut eam communient terrae, quae per eam fecundata dabit triticum, vinum et oleum, quo alatur Jezrahel, id est populus Dei: Jezrahel enim poscit triticum, etc., triticum poscit terram fecundam, terra fecunda poscit pluviam et coelo. Horum omnium votis satisfaciit Deus, dum facit ut caelum impluat terrae, ex eaque producat fruges, ad alendum Jezrahel.

Cap. vi. 1. » Laqueus facti estis speculationi, et rete expansum super Thabor. » *Speculationem* vocat populum speculandum, sive speculationem et custodiam sacerdotum et procerum commissum, *q. d.* Vestrum erat speculari, praemonere, itaque avertere pericula a populo: at vos pro specula eidem facti estis laqueus, quia verbo et exemplo eum idolis implicastis et illaqueastis, itaque in

rumam et exitum egistis: perinde ac venatores rubeant et illaqueant feras et aves in monte Thabor.

Vers. 7. « Devorabit eos mensis; » Aquila, nemini, id est nova luna, puta novus rex, novum imperium, que sub luna, cum luna, et intra lunam mutantur et innovantur.

Cap. vi, 3. « Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos. » Ad litteram *primus* dies, est captivitas Assyriaca; *secundus*, Babylinice; *tertius*, redemptionis et libertatis per Christum, et multo magis per Christum. Allegorice *primus* dies fuit passionis Christi, *secundus* sepulture, *tertius* resurrectionis, quo seipsum, nosque in seipso a morte ad vitam Christus suscitavit. Tropologice, *q. d.* Cito Deus penitentem sua gratia vivificat; et patientem in tribulatione cito consolat et liberat.

Vers. 5. « Propter hoc dolavi in Prophetis, occidi eos in verbis oris mei, » *q. d.* Judei erant duri et marmorea: conatus ergo sum eos dolare et sculpere per Prophetas, assidue eos tundens et fulans, nunc minando, nunc blandiendo, adeo et Prophetas tot oculis, verbis et concionibus fatigavi et quasi emecavi; sed frustra: sculpa enim mea hebetavi, et Prophetas meos tantum non occidi; ad ipsi marmora manent, sculpi sculpique nolunt.

Cap. vii, 8. « Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reversetur, » qui non invertitur, idcirco ab igne adductus, *q. d.* Israel, quasi panis subcinericius, manet in suo cinere et sordibus idololatriæ, nec se ab eis avertit, ut per penitentiam redeat ad Deum: quocirca igne Assyriaco sensim comburetur et consumetur. Unde subdit: « Comederunt alieni robur ejus, » puta, fregit et opes ejus diripuerunt et devoraverunt Assyrii: « et ipse nescivit, » ipse non advertit se consumi, et tendere in ruinam.

Cap. vii, 7. « Ventum seminabunt, et turbinem metent, » *q. d.* Sicut qui scribit ventum, metit turbinem, quem causat ventus in terram factus et conatus: ita qui seminant idololatriam, superbiam alique scelera, metent turbinem calamitatum et ærumnarum, quarum causa est idololatria, superbia, etc. Unde affini adagio idem explicans subdit:

« Culus meus non est in eo, germen non facit frumum, » *q. d.* Sicut ex vento seminato nasci nequit culus consistentis, germenque crescent in gramini quod facit frumum: ita et ex idololatria et superbia nasci nequit aliquid boni, quod operantem pascit et reficiat; sed potius omne malum, quod eum cruciat, affligat, et mille molestiis curisque exagitet.

Vers. 8. « Israel factus est in nationibus quasi vas imundum, » puta malum, in quam Assyrii alique gentes suas sordes coniciant: ita S. Hieronymus.

Vers. 9. « Israel est onager solitarius sibi, » *q. d.*

Israel jugum Dei et legis excussit: vult esse liberisibique, ut lubet, vivere, instar asini feri et sui vestris.

Cap. ix, 8. « Speculator Ephraim cum Deo meo: Propheta laqueus ruine factus est, » *q. d.* Propheta qui debet esse speculator populi, versutique cum Deo, et ex ejus ore loqui, hic factus est populo laqueus ruine: quia suis falsis oculis et doctrinis populum induxit in exitum et ruinam.

Vers. 14. « Da eis, Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, et ubera arentia, » *q. d.* Infelix Israelitis poenam raram et acrem, scilicet sterilitatem et orbitalem, ut vel filios non concipiant, vel si conceperint, lactare et educare nequeant, idque quia in filiis superbiunt, itaque sacrilege abusi sunt, immolando eos Moloch.

EX JOELE.

Cap. ii, 20. « Eum qui ab Aquilone est, procul faciam a vobis. » Scilicet Nabuchodonosorem et Holofernum, qui ex aquilonari plaga, puta Chaldaea et Assyria, veniunt, avertam ab Israele. Mystice, diabolum avertam a fidelibus. Ipse enim est frigidus aquilo, qui suo frigore omnia bona desiccet, aecidiam et torporem piorum operum inducit.

EX AMOS.

Cap. i, 3. « Super tribus sceleribus Damasci, et super quatuor non convertam eum: eo quod trituraverint in plastris ferreis Galaad, » *q. d.* Ob tria, id est multa, scelera Damasci, sed maxime ob quartum, quia scilicet crudeliter sevit in Israelitas, puta Galaaditas, triturando eos quasi triticum, non parcam ei; sed pariter in eum serviam, et acriter eum puniam.

Cap. vi, 13. « Numquid currere queunt in p'tris equi, aut arari potest in bubulis, quonia convertitis in amaritudinem judicium, et fructu justitie in absinthium? » *q. d.* Equi et bubuli sequuntur nature doctum: unde nil faciunt nature repugnans, v. g. ut equi currant in petris, ut bubuli indomiti jugo domentur, et arent. Ad vos, o Israelitæ, naturas rerum invertitis; quia facitis nature repugnantia: nam justitiam in injustitiam, virtutem in vitium, dulcedinem in amaritudinem convertitis.

Cap. ix, 6. « Qui edificat in celo ascensionem suam, » id est thronum, ad quem sancti et terra ascendant; « et fasciculum suum super terram, » Fasciculum vocat colligationem trium elementorum, aeris, aque et terre. Mystice, fasciculum Dei est Ecclesia, fide, lege et charitate Dei contracta et colligata: Ecclesia, inquam, tum mixta et militans, tum electa et triumphans.

EX MICHEA.

Cap. i, 7. « Quia de mercedibus meretricis con-

gregata sunt, et usque ad mercedem meretricis reverterentur, » *q. d.* Quia Samaria suas opes collegit ex idololatria (hec enim est meretricatus spiritalis), hinc eadem ad idololatrias, puta ad Assyrios raptores devolvitur.

Vers. 13. « Adhuc herodem adducam tibi que habitas in Maresa. » Est sarcasmus: *herodem* enim vocat Assyrios, qui vastabant et heredabant Maresa ceterasque urbes Judææ. Unde subdit: « Usque ad Odollam veniet gloria Israel, » *q. d.* Gloria Israel propulsa, quasi ab Assyriis, qui ejus urbes capient, fugiet usque ad Odollam, que est in finibus Judææ, ibique cadet et exstinguetur, cum Odollam capiet Assyrius. Ergo tu, o Samaria, æque ac tu, o Judæa, « decalvare et tondere (in signum extremi luctus) super filios delicatos » dilata calvitium tuum sicut aquila, » que senescentulo corpore deplumatur et decalvatur: « quoniam captivi ducti sunt ex te. »

Cap. vi, 10. « Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, et mensura minor ire plena, » *q. d.* Adhuc ignis cupiditatis, toties a nobis Prophetis repressus et resinctus, quasi sopitus reviviscit, inardescit et increscit, nimirum thesauri qui ex iniquitate comparantur, et usus mensurarum quæ justo sunt minores, sed ira Dei plene: quia quod eis deest in pondere, hoc Deus supplebit et implebit sua vindicta onereque supplicii.

EX NAHUM.

Cap. i, 10. « Quia sicut spinæ se invicem complectuntur; sic convivium (id est cæcus convivium, sive convivia) eorum pariter potantium: consumuntur quasi stipula ariditate plena, » *q. d.* Convivantes et comitantes Assyrii, qui in symposiis instar coronæ et spinis ex textile et implexæ, sibi invicem in orbem sociantur, dum mensas et vina coronant; hi, inquam, ab angelo et a Medis, quasi stipula aridissima comburentur et consumentur.

Cap. iii, 16. « Plures fecisti negotiationes tuas, quam stellæ sint cæli; bruchus expansus est, et avolvit, » *q. d.* Sicut bruchus sole calente alas expandit et avolat; ita merces et opes tue, o Ninive, quæ numero certant cum stellis, persequente te Chaldaeo, a te ad eum avolabant.

Vers. 17. « Custodes tui quasi locustæ, et parvuli tui quasi locustæ leucastarum, que considunt in sepihus in die frigoris; sol ortus est, et avolverunt, » *q. d.* Sicut locustæ tam magnæ, quam parvæ, nocturno frigore torpentes, solis radiis excitatae et calefactæ avolant; ita tui duces et milites, o Ninive, qui te custodiebant, veniente Chaldaeo aufugient.

EX SOPHONIA.

Cap. i, 7. « Preparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos. » Hostia, pro peccato im-

molanda divina vindictæ, est impia Jerusalem. Sacerdotes, cum immolaturi, sunt Chaldee, quos Deus ad hoc vocavit et « sanctificavit, » id est auctoravit, designavit, et quasi consecravit ministros et executores sue justitiæ et sententiæ.

Vers. 12. « Scrutabor Jerusalem in juvenis, » *q. d.* Scrutabor Judæos in speluncis se abscondentes, per Chaldaeos, qui eos ubique investigabant, ut occidant, vel capiant. Unde subdit: « Et visitabo (puniendo) super viros defixos in fecibus suis, » puta in peccatis suis, *q. d.* Sicut vinum jugiter residens in fecibus suis fit olidum, rapidum et insipidum; ideoque ab œnopa ab eis depromitur, et in aliud vas transferitur; ita Judei, in Judæa degentes in otio et rerum abundantia, lascivunt et luxuriunt, putent et festent: quocirca eos inde transferam in Babylo-nem.

Vers. 15 et 16. « Dies ire, dies illa, dies tribulationis et angustie, dies calamitatis et miserie, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulæ et turbis, dies tubæ et clangoris. » Dies hæc ad litteram est dies excidii Jerusalem per Chaldaeos. Allegorice est dies mortis et dies judicii. Unde de ea subdit: « In igne zeli ejus devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. » Deus enim iudex et vindex, quasi zelotes impulsus zelo justitiæ, honoris et amoris sui, ad vindicandum injurias sibi irrogatas, acriter puniet Judæos et fideles qui quasi sponsæ ab eo adamate, eo spreto, cum creaturis adulterate sunt.

EX ZACHARIA.

Cap. x, 4. « Ex ipso (Juda) angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prelii, ex ipso egredietur omnis exactor simul. » Hæc sunt quatuor ænigmata principis, puta Machabæorum, et mystice Apostolorum. Princeps enim, *primo*, est angulus reipublice, utpote qui omnia ejus latera stringit, continet et roborat; *secundo*, est quasi paxillus, quia ex ipso omnium subditorum fortune, res et spes pendent, quasi ex paxillo; *tertio*, est quasi arcus, hostes reipublice sternens et profligans; *quarto*, est exactor, id est victor qui victis leges, jura et tributa imponit.

Cap. xi, 1. « Aperi, Libane, portas tuas, et comedat ignis cedros tuas, » *q. d.* Aperi, o Jerusalem, portas tuas Tiro et Romanis, qui domos tuas cedris comburent. Libanus enim est ænigma Jerusalem et templi, tum quia ex cedris plinque Libani erant constructa; tum quia ut Libanus arboribus, ita Jerusalem populis abundabat.

Vers. 2. « Ulula, abies, quia cecidit cedrus. » Ululate, plebei, quia ceciderunt magnates, qui vos protegabant; illis ergo cadentibus, cadetis et vos. Unde explicans subdit: « Quoniam magnifici vastati sunt. »

Vers. 7. « Et assumpsit mihi duas virgines, unam vocavi Decorem, et alteram vocavi Funiculum: et pavi gregem. » Duæ virgines pastorales, sive duplex

pedum significat duplex regimen Dei. Primo enim rexit *Judas* amore, sceptro quasi decoris, per promissa et beneficia, deditque principes et pontifices benevolos et beneficos; quales fuerunt ante Zachariam Moses, Josue, David, etc., post eum Machabei, et maxime Christus. Verum quia Judaei his recalestrantur, hinc fracto sceptro decoris assumpsit sceptrum funiculi, quo cepit eos regere terroribus, minis, vinculis et flagellis. praesertim post Christum, ac tandem plane eos abiecit, tradiditque vastandos Tito et Romanis, uti in sequentibus docet Zacharias.

Vers. 15. « Et dixit Dominus ad me : Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti, » id est improbi, qui gregem negligit, imo expilat, ut se unum pascat et dicit. Hujus vasa, id est instrumenta, sunt machara, vel culler ad jugulandum oves : baculus ad confringendum eorum crura ; loquens ad eas strangulandum ; cithara, quam neglectis ovibus pulsat, ut se oblectet. Unde subdit :

Vers. 17. « O pastor et idolum, derelinquens gregem, » q. d. Tu, o stulte et improbe pastor, non es pastor, sed umbra et idolum pastoris. Habes nomen et pedum, sed curam et vigilantiam pastoris non habes. Tales fuere Jason et Menelaus tempore Machabeorum, atque Annas, Caiphas et scribae tempore Christi. Talis erit Antichristus in fine mundi, qui vult adorari a populo et nomen.

Cap. xii, 2. « Ecce ego ponam Jerusalem superliminare crapulae omnibus populis in circuitu. » Alludit ad profanationem templi factam sub Antiocho, adeo ut in eo comessionationibus et scortationibus vacarent, ut patet II Machab. vi. Quocirca templum jam non erat templum, sed popina, ganea et domus crapulae, ita ut in ejus superliminari tituli loco scyphus, quasi insigne compotationis

et crapulae, exponi potuerit, et forte reipsa expatuit, sicut, g. d. *Israel* et *Jerusalem* et domus Dei fecerant domum crapulae; ego faciam ut quasi ebrii in illam impingant, utque a Machabeis undantur, et jam non vino, sed sanguine suo inebrientur; propinabo eis calicem tremoris, stuporis et saporis (haec enim omnia significat hebraicum *יין ראל*), ut eo consopiti aeternum somnum dormiant.

Vers. 3. « Ponam Jerusalem lapidem oneris cunctis populis; omnes qui levabant eum, concisione lacerabuntur. » Alludit ad palestram Gentilium, quam impius Jason in Jerusalem induxit, in qua certabant disco, id est massa plumbea, vel saxea, quis scilicet eam altius elevaret, vel longius projicere posset, qua saepe lacerabantur manus levantium, imo ipsi levantes subinde eprimebantur, q. d. Certant Graeci, ut Judeos, quasi discum et lapidem oneris et Judea in Graeciam projiciant; sed ego faciam ut ab eodem per Machabeos lanientur et opprimantur.

EX MALACHIA.

Cap. iv, 2. « Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiae, et sanitas in pennis ejus; et egrediemini, et salietis sicut vituli de armento. » Alludit ad enigma phoenicis; hujus enim sunt pennae. Phoenix enim est avis solaris, quia symbolum est solis, q. d. Christus ex morte rediit vobis oriatur, o justis, quasi phoenix, id est quasi sol justitiae post occasum exorientis, qui suis radiis, quasi pennis expansis, vobis irradians, a morte vos resuscitabit, ac gloria beatitudinis et dote agilitatis donabit, ut vegeti, lili et felices exsiliatis, sicut exsiliunt vituli bene pasci et saginati.

ADAGIA.

EX OSEE.

Cap. ii, 6. « Sepiam viam tuam spinis, » hoc est impediam ne curras ad tuos amasios, puta ad idola.

Vers. 9. « Liberabo lanam meam et linum meum. » Auferam a te vestes laneas et lineas, quibus abuteris ad cultum idolorum. Significat creaturas invite servire impietati, ideoque ab impiis quasi captivari, quia creatae sunt et destinatae ad hunc finem, ut servantur piis in cultu Dei. Ab hac captivitate liberat eas Deus, dum illas impiis admittit, et transfert ad pios vel homines, vel usus.

Vers. 13. « Visitabo super eam dies Baalim. » Pecunia eum ob cultum Baal.

Vers. 14. « Lactabo eam, et ducam in solitudinem, et loquar ad cor ejus. » Seducam eam ab amasiiis, et solus cum sola agam, eique ablandiar.

Vers. 19. « Sponsabo te mihi in sempiternum, et sponsabo te mihi in justitia et iudicio, et in misericordia et miserationibus. » Assumam te mihi in sponsam cum summa misericordia, aeque ac justitia, qua te tuebor, et hoc te tuos prostruam.

Cap. iii, 1. « Diligunt vinacea uvarum. » Peccator relicta uva pingui et plena, id est vero summoque bono, diligit vinacea, id est folliculos uvae passae, puta picta et ficta bona, falsas delicias, falsos honores, falsas opes, falsa gaudia.

Cap. iv, 2. « Sanguis sanguinem tetigit. » Crudes caedibus adduntur, peccata peccatis cumulantur.

Vers. 11. « Fornicatio et vinum et ebrietas auferunt cor, » id est rationem, iudicium, mentem, spiritum hominemque demantant et infatuant.

Vers. 13. « Si fornicaris tu, Israel, non delinquat saltem Juda, » habens Dei templum, Deoque quasi dedicatus et intus. « Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israel. » Israel ut vacca lasciviens, Juda in Dei lege consistat ut leo.

Cap. v, 3. « Ego scio Ephraim, et Israel non est absconditus a me, » q. d. Ego sum cordiognosces, ideoque video intimas Israelitarum cogitationes, desideria et propensiones in fornicationem et idolatriam. Unde sequitur : « Quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel : quia spiritus fornicationum in medio eorum. »

Vers. 5. « Respondit arrogancia Israel in facie ejus, » q. d. Arrogans fastus Israelis, Deique contemptus publica clade sternetur et puniatur; haecque humilitatio et poena ostendit ejus scelera; eique interroganti : Cur adeo punior ? in faciem non voce, sed facto et reipsa respondebit : quia tam arrogans fuisti, q. d. Poena respondebit culpae; poena culpam prodet totique orbi demonstrabit. Unde sequitur : « Et Israel et Ephraim ruent in iniquitate sua. »

Vers. 12. « Ego quasi tinea Ephraim, et quasi pulredo (Hebraice *teredo*) domui Juda, » q. d. Uti tinea molli lentoque, sed certo morsu corrodit vestem, ac teredo lignum; ita ego corrodam et consumam Israelitas et Judeos.

Vers. 14. « Ego quasi leaena Ephraim, et quasi catulus leonis domui Juda, » q. d. Laniabo Israelitas quasi leaena, et Judeos quasi leonculus.

Cap. vi, 6. « Misericordiam volui, et non sacrificium, et scientiam Dei plus quam holocausta, » q. d. Requiro internam pietatem, non externam; actus, non ceremonias; victimas mentis, non carnis; cordis, non oris.

Cap. vii, 4. « Omnes adulterantes quasi clibanus succensus a coquente. » Sicut adulterandi libido adulterando increvit, magisque accenditur : ita libido colendi idola in Israelitis, ipsa eorum cultura magis increvit, et incensa est instar fornacis, quam succendit pastor; ita ut viderentur in idola furere et insanire.

Vers. 11. « Factus est Ephraim quasi columba seducta, non habens cor. » Sicut columba stolidi sinit sibi pullos auferri, et ad eundem nidum redit; rursum, ob escam in retia se dat, sinique se capi : ita Israelitae stolidi implorant opem deorum et Assyriorum, a quibus vident se sensim spoliari et vastari, aique in exitium.

Vers. 16. « Facti sunt quasi arcus dolosus. » Videbantur Jehu et Israelitae, everso Baal, studia sua directi ad stabilendum Dei cultum, sed ecce resiliunt ad colendos vitulos Jeroboam.

Cap. viii, 4. « Ipsi regnaverunt, et non ex me : principes exstiterunt, et non cognovi, » q. d. Reges Israel fecerunt schisma a domo David, et regnarunt in Israel non me auctore, sed populo

tumultuante, et deficiente a Roboam. Ego enim unum institui regnum, puta Juda, non Israel; ego sum auctor unius Synagogae et regni, non duplicis; odi enim divisionem et schisma, praesertim tendens ad idolatriam.

Cap. ix, 4. « Sacrificia eorum quasi panis lignentium, » q. d. Israelitae idololatri, et morentes in captivitate offerunt et comedunt victimas immundas et illegitimas, aeque ac lugubres et funestas, quale est epulum funebre.

Vers. 10. « Facti sunt abominabiles, sicut ea (idola, et meretrices Beelphegor, id est Priapi obscenissimi) quae dillexerunt. »

Cap. x, 12. « Seminale vobis in justitia (Hebraice, *justitiam*, id est opera pia, justa et sancta), et melite (id est certo metetis) in ore misericordiae. » Hebraice, *juxta os misericordiae*, scilicet Dei. Os symbolum est capacitatis et amplitudinis, q. d. Amplissimam a Deo recipietis mercedem, gratiam et misericordiam, tantam scilicet, quanta decet os, id est amplitudinem misericordiae Dei.

« Innovate ergo vobis novale, » q. d. Cor vestrum, evulsis vitiorum spinis et loliis, quasi novale, id est, novum agrum Deo preparete, ut in eo ipse serat copiosa suae gratiae et misericordiae semina.

Vers. 13. « Arastis impietatem, iniquitatem messistis, » q. d. Haecenus arastis, et seminastis impietatis semina et opera, ideoque penas iniquitati debitas messistis : « Ac comedistis frugem mendacii, » q. d. Paucas tenuesque comedistis fruges, ideoque mendaces et fallaces; quia spem magnae segitis, quam dabant in germine, in messe non prestiterunt.

Cap. xi, 9. « Deus ego et non homo, » q. d. Homo regitur ira, ego iram moderor et rego; homo offensus spirat vindictam, ego misericordiam; hominis cogitationes sunt naturales, terrenae et depressae; meae sunt supernaturales, coelestes et transcendentes omnem angelorum intellectum; homo est inconstans et mutabilis, ego constans et immutabilis.

Vers. 12. « Circumedit me in negatione Ephraim, Judas autem testis descendit cum Deo, et cum sanctis fidelis, » q. d. Cum Ephraim, id est decem tribus, abnegavit Dei cultum, et coivit vitulos aureos, tunc Judas, id est duae tribus, Deo fideliter, cum sanctis sacerdotibus aliisque fidelibus adhesit, ac quasi descendit cum Deo; Deus enim parte sui regni et Ecclesiae ab Ephraim quasi spoliatus, descendere et deprimi videbatur; illi tamen in hoc descensu et contumelia, fidelis comes et assecla fuit Judas. Judas ergo fidem et amicitiam suam stabilem Deo in hac persecutione et tribulatione probavit. Vulgo enim fieri solet illud Poetae :

Donec eris felix, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.